

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav hudební vědy

Hudební věda

Teze disertační práce (autoreferát)

Hudba a emoce

psychologické aspekty ve vztahu k původu a vývoji hudby

Music and Emotions: Psychological Aspects with Regard to the Origin and Evolution of Music

Školitel: prof. PhDr. Marek Franěk, CSc., Ph.D.

březen 2016

Autor práce: Roman Mlejnek

Hudba a emoce: psychologické aspekty ve vztahu k původu a vývoji hudby

Disertační práce seznamuje s aktuálním tématem hudební psychologie, které v poslední době proniká do různých dalších disciplín. Všímá si z psychologického pohledu důležitých fenoménů s akcentem na původ hudby a její historii. Cílem je sledovat na prvním místě společné psychologické mechanismy. Celkově má povahu přehledové studie, ale zahrnuje také dva vlastní empirické výzkumy. S probíranými tématy se snaží pracovat vlastním způsobem a dává do souvislosti koncepce důležitých autorit v hudební psychologii a příbuzných oborech.

Pozornost je věnována domácí literatuře (A. Rejcha, O. Zich, L. Janáček, K. Sedláček a A. Sychra, J. Kresánek, F. Knobloch a J. Doubravová), z části pro ilustraci starších způsobů uvažování o hudbě a emocích, z části pro kritické zhodnocení.

Jedna z klíčových kapitol zpracovává pojem emoce z hlediska terminologie, z hlediska důležitých teorií 20. století, z hlediska ontogeneze a především jsou zde rozebírány dvě důležitá současná pojetí emocí: Pankseppovo (1998; 2005; 2007; 2008) neurovědné a Russellovo (2003; 2012) konstruktivistické, která slouží jako hlavní východiska pro další úvahy. Stručně je pojednáno také o dnes aktuálním mezioborovém tématu historie emocí.

V dalších kapitolách jsou sledovány některé důležité aspekty hudby a její příbuzné fenomény, na nichž lze sledovat styčné body s emocionalitou. Nejprve je hudba zasazena do rámce sluchového vnímání obecně a zejména na hlasitosti a prostorovosti hudby jako zvuku je demonstrována bezprostřednost emočního působení hudby. Dále jsou detailně sledovány společné a rozdílné vlastnosti hudby a řeči, jejich vývoj v ontogenezi a evoluční původ, jenž je nazírán v první řadě prizmatem Mithenovým (2005).

Vztahu hudby a řeči se věnuje také kapitola shrnující vlastní dotazníkové šetření založené na Janáčkových nápěvcích mluvy. Ty byly zkoumány z hlediska toho, zda pro posluchače reprezentují jakýsi mezistupeň mezi řečí a hudbou. Ukázalo se, že existuje vztah mezi strukturou melodie nápěvků a posuzováním respondentů: melodie, které končily sestupným intervalem, byly častěji považovány za hudbu, melodie, které končily vzestupným intervalem, byly častěji považovány za řeč. Výzkum osvědčil Janáčkovy nápěvky jako vhodný materiál pro empirické zkoumání řeči a hudby.

Pozornost je věnována také fenoménu hry, což u tématu hudby a emocí není obvyklé, nicméně hrové aspekty hudby jsou – jak se domníváme – důležitým styčným bodem s emocionalitou. Zkoumání lidské hry (Caillois, 1998) je konfrontováno s hudbou.

Stručně je zmíněn vztah hudby a tělesného pohybu, zejména v souvislosti s fenoménem entrainment (schopností synchronizovat se s pravidelným rytmem), jemuž je v souvislosti

s tématem emocí věnována pozornost spíše až v poslední době.

Na rozdílech mezi hudebníky a nehudebníky je sledována variabilita mechanismů, jež jsou jinak v textu zkoumány spíše na obecné úrovni. Zde je především pozorován vztah hudební průpravy či vzdělání k takzvané „pomalé“, více kortikální reakci na hudbu (ve srovnání s „rychlou“ podvědomou, automatickou reakcí nižších oblastí mozku).

Poslední klíčová a nejrozsáhlejší kapitola se snaží přispět psychologickými poznatky k různým hudebním problémům, které jsou většinou tradičně s emocemi spojovány v různém slova smyslu. Nejprve je vyložena vztah skutečných, každodenních emocí k těm hudebním, které jsou pak sledovány s důrazem na ty prožívané (místo těch vyjadřovaných). U otázky konsonance a disonance je zejména poukazováno na význam psychoakustických zákonitostí, podobně jako u tématu dur a moll. Tonalitě je věnována pozornost zejména jako psychologicky nazíranému pojmu. V těchto pasážích slouží jako opěrný bod zejména Van der Merweho (2007) důraz na nejjednodušší hudební principy, které lze sledovat i ve vysoké hudební kultuře.

Samostatná podkapitola je věnována tělesně prožívaným reakcím při hudbě, které byly zkoumány také vlastními dotazníkovými šetřeními. Rozdíly mezi hudebníky a nehudebníky zjištěné v dřívější studii (Mlejnek, 2009) jsou dále detailněji sledovány u hudebníků (Mlejnek, 2013). Cílem bylo prozkoumat rozdíly mezi situací poslechu hudby a situací provozování hudby. Hlavní výsledky lze interpretovat v tom smyslu, že tělesně prožívané reakce při hudbě (takzvané chills a příbuzné fenomény) jsou spouštěny různými mechanismy, i když se mohou projevovat fyzicky identickými symptomy. Diskutovány jsou různé podskupiny konstruktů chills.

Poměrně zevrubné pojednání obsahuje podkapitola věnující se vztahu hudby a textu, kde jsou za použití současné psychologické terminologie na příkladech opery, umělé písně 19. století a moderní populární písně rozebírány mechanismy, jimiž jsou oslovovány emoční prožitky posluchače. Stručně je zmíněn vztah hudby a obrazu.

Otázka „vnitřně hudebního“ významu a mimohudebního významu je psychologicky rozebírána v další podkapitole. Zde je Hanslickův (1854) spis významný pro hudební estetiku čten spíše jako spis o emocích než o hudbě a je konfrontován se souvisejícím pozdějším Meyerovým (1956) pojednáním.

Tento přehled uzavírá stručná zmínka o tom, jak hudba funguje jako nástroj ovlivňování emocí v muzikoterapii i na soukromé úrovni.

Na závěr této velké kapitoly jsou představeny tři aktuální komplexní modely:

Juslinův (Juslin a Västfjäll, 2008) model BRECVEM uvádí sedm mechanismů, jimiž hudba

vyvolává či ovlivňuje emoce: reflex mozkového kmene, rytmický entrainment (synchronizace), hodnotící podmiňování, emoční nákaza, vizuální představivost, epizodická paměť, hudební očekávání.

Konkurenční Schererův (Scherer a Coutinho, 2013) model hovoří o pěti cestách, jimiž hudba ovlivňuje emoce: hodnocení, paměťové asociace, entrainment, emoční nákaza, empatie.

Huronova (2006) teorie ITPRA (imagination, tension, prediction, reaction, appraisal) se týká očekávání obecně, nikoliv pouze hudby; vysvětluje však, jak fungují některé „vnitřně hudební“ mechanismy spouštějící emoce.

Disertační práce zdůrazňuje univerzální mechanismy a jejich význam pro vývoj hudby. Cílem bylo přiblížit české odborné veřejnosti téma, jemuž se domácí literatura prakticky nevěnuje (respektive téměř úplně chybí propojení s aktuální světovou literaturou). Jednak jsou zde na principu přehledové studie shrnuty důležité současné poznatky, uspořádané do tematických okruhů podle vlastního uvážení autora, které se opírá o klíčové přehledové práce a aktuální trendy. Dále vlastní empirický výzkum přispívá k vybraným tématům. Práce chce také českým muzikologům a jiným badatelům otevřít dveře do diskurzu hudební psychologie.

Literatura

- Aarden, B. (2003). *Dynamic melodic expectancy*. Disertační práce, School of Music, Ohio State University.
- Adachi, M., Trehub, S. E., Abe, J.-I. (2004). Perceiving emotion in children's songs across age and culture. *Japanese Psychological Research*, 46, 322–336.
- Ali, S. O., Peynircioglu, Z. F. (2006). Songs and emotions: are lyrics and melodies equal partners? *Psychology of Music*, 34, s. 511–534.
- Allen, R. (2013). Are musical emotions chimerical? Lessons from the paradoxical potency of music therapy. In: Luck, G., Brabant, O. (eds.). *Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3), Jyväskylä, Finland*, 11. - 15. června 2013. University of Jyväskylä, Department of Music. URL: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201305291831> [cit. 22. 3. 2016]
- Bach, C. P. E. (1753). *Versuch über die wahre Art das Clavier zu spielen*. Berlin.
- Bachorowski, J., Owren, M. J. (2008). Vocal expressions of emotion. In: Lewis, M., Haviland-Jones, J. M., Feldman Barrett, L. (eds.). *Handbook of emotions*. New York: Guilford Press, s. 196–210.
- Bailey, T. (2007–2016). „Ambrosian chant.” *Grove Music Online. Oxford Music Online* [online]. Oxford University Press. URL: <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/00754> [cit. 25. 12. 2013]
- Baron-Cohen, S (2008). Autism, hypersystemizing, and truth. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 61, s. 64-75.
- Barron, M. (2010). *Auditorium Acoustics and Architectural Design*. 2. vydání. London: Spon Press.
- Baumann, D. (1990). Musical acoustics in the Middle Ages. *Early Music*, 18, s. 199-210.
- Baumgartner, T., Lutz, K., Schmidt, C. F., Jäncke, L. (2006). The emotional power of music: how music enhances the feeling of affective pictures. *Brain research*, 1075, s. 151–164.
- Becker, H. S. (1951). The professional dance musician and his audience. *The American Journal of Sociology*, 57, 136-144.
- Becker, J. (1994). Music and trance. *Leonardo Music Journal*, 4, s. 41–51.
- Bek, M. (2002). *Hudební posluchači v České republice. Výzkumná zpráva o plnění grantového projektu Ministerstva kultury ČR*. Brno: Masarykova univerzita.
- Belin, P., Fecteau, S., Bédard, C. (2004). Thinking the voice: neural correlates of voice perception. *Trends in Cognitive Sciences*, 8, s. 129–135.
- Bélizaire, G., Fillion-Bilodeau, S., Chartrand, J.-P., Bertrand-Gauvin, C., Belin, P. (2007). Cerebral response to 'voiceness': a functional magnetic resonance imaging study. *Neuroreport*, 18, s. 29–33. Také online, URL: <http://www.brams.umontreal.ca/plab/publications/article/87> [cit. 1. 3. 2016]
- Benedek, M., Kaemback, C. (2011). Physiological correlates and emotional specificity of human piloerection. *Biological Psychology*, 86, s. 320–329.
- Berkovec, J. (1971). *Hry s tóny*. Praha: Supraphon.
- Bernstein, L. (1976). *The unanswered question: six talks at Harvard*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bhatara, A., Tirovolas, A. K., Duan, L. M., Levy Bianca, Levitin, D. J. (2011). Perception of Emotional Expression in Musical Performance. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 37, s. 921-934.
- Bishop, D. T., Karageorghis, C. I., Loizou, G. (2007). A grounded theory of young tennis players' use of music to manipulate emotional state. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 29, s. 584–607.
- Blahynka, M. (2008). Komplementarita citu a vášně v hudobnej tvorbe Eugena Suchoňa. In: Blahynka, M. a Štefková, M. (eds.). *Prezentácie – konfrontácie 2008: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Katedra teórie hudby a Centrum výskumu na HTF VŠMU v Bratislave*. Bratislava: Divis-Slovakia, s. 169-172.
- Blesser, B., Salter, L.-R. (2008). The unexamined rewards for excessive loudness [online]. Konferenční příspěvek, *9th International Congress on Noise as Public Health Problem (ICBEN)*. URL: <http://www.blesser.net/downloads/ICBEN%202008%20Final.pdf> [cit. 24. 2. 2016]
- Bowling, D. L., Gill, K., Choi, J. D., Prinz, J., Purves, D. (2010). Major and minor music compared to excited and subdued speech. *Journal of the Acoustical Society of America*, 127, s. 491–503.
- Bowling, D. L., Sundararajan, J., Han, S., Purves, D. (2012). Expression of emotion in eastern and western music mirrors vocalization. *PloS One*, 7(3), e31942.
- Brabant, O. (2012). *Different moment, different tune – How emotional perception of music changes with the time of day*. Diplomová práce, Department of Music, Faculty of Humanities, University of Jyväskylä. Dostupné také online, URL: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/38568> [cit. 20. 3. 2016]
- Bramble, D. M., Lieberman, D. E. (2004). Endurance running and the evolution of Homo. *Nature*, 432, s. 345 –352.
- Brattico, E., Alluri, V., Bogert, B., Jacobsen, T., Vartiainen, N., Nieminen, S., Tervaniemi, M. (2011). A functional MRI study of happy and sad emotions in music with and without lyrics. *Frontiers in Psychology*, 2, článek 308.
- Brattico, E., Bogert, B., Alluri, V., Tervaniemi, M., Eerola, T., Jacobsen, T. (2016). It's sad but I like it: the neural dissociation between musical emotions and liking in experts and laypersons. *Frontiers in Human Neuroscience*, 6, článek 676.

- Budd, M. (2001). *Music and the emotions: the philosophical theories*. London: Routledge.
- Bukofzer, M. (1947). *Music in the Baroque era: from Monteverdi to Bach*. New York: W. W. Norton.
- Busso, C., Lee, S., Narayanan, S. S. (2007). Using neutral speech models for emotional speech analysis. In: *INTERSPEECH*, s. 2225–2228.
- Cacioppo, J. T., Berntson, G. G. (1994). Relationship between attitudes and evaluative space: a critical review, with emphasis on the separability of positive and negative substrates. *Psychological Bulletin*, 115, s. 401–423.
- Caillois, R. (1998). *Hry a lidé: maska a závrat*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.
- Carlson, E., Saarikallio, S., Toiviainen, P., Bogert, B., Kliuchko, M., Brattico, E. (2015). Maladaptive and adaptive emotion regulation through music: a behavioral and neuroimaging study of males and females. *Frontiers in Human Neuroscience*, 9, článek 466.
- Carter, T., Chew, G. (2007–2016). "Monteverdi, Claudio." *Grove Music Online. Oxford Music Online* [online]. Oxford University Press. <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/44352pg5> [cit. 27. 12. 2015]
- Clarke, E., Reichard, U. H., Zuberbühler, K. (2015). Context-specific close-range „hoo“ calls in wild gibbons (*Hylobates lar*). *Evolutionary Biology*, 15, článek 56.
- Clynes, M. (1971). Sentic, brain function, and sources of human values. *Science*, 174, s. 726.
- Clynes, M. (1977). *Sentic: the touch of emotions*. New York: Anchor Press.
- Cook N., Dibben, N. (2010). Emotion in culture and history: perspectives from musicology. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 45–72.
- Cooke, D. (1959). *The language of music*. London: Oxford University Press.
- Cochrane, T. (2013). Section introduction. In: Cochrane, T., Fantini, B., Scherer, K. R. (eds.): *The emotional power of music: multidisciplinary perspectives on musical arousal, expression, and social control*. Oxford: Oxford University Press, s. 3–6.
- Cochrane, T., Fantini, B., Scherer, K. R. (eds.) (2013): *The emotional power of music: multidisciplinary perspectives on musical arousal, expression, and social control*. Oxford: Oxford University Press.
- Cova, F., Deonna, J. A. (2014). Being moved. *Philosophical Studies*, 169, s. 447–466.
- Curtis, M., Bharucha, J. (2010). The minor third communicates sadness in speech, mirroring its use in music. *Emotion*, 10, s. 335–348.
- Čáda, F. (1892). "Cit." *Ottův slovník naučný*, pátý díl. Praha: J. Otto.
- Čenčíková, O. (1995). Hudba jako hluk a problém ekologický. In: *Hudební hluk jako rizikový životní faktor*, soubor přednášek proslavených na semináři o sluchové hygieně a hudební ekologii dne 11. listopadu 1995 na Klinice rehabilitačního lékařství UK v Praze. Praha: Česká hudební společnost.
- Dalla Bella, S., Peretz, I., Rousseau, L., Goselin, N. (2001). A developmental study of the affective value of tempo and mode in music. *Cognition*, 80, s. B1-B10.
- Damasio, A. (2000). *Descartesův omyl: emoce, rozum a lidský mozek*. Praha: Mladá Fronta.
- Darwin, C. (1872). *The expression of the emotions in man and animals*. London: John Murray.
- Darwin, C. (1874). *The descent of man, and selection in relation to sex*. London: John Murray.
- Davies, H. (2007–2016). "Electronic instruments." *Grove Music Online. Oxford Music Online* [online]. Oxford University Press. URL: <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/08694> [cit. 24. 12. 2013]
- Davies, S. (2013). Emotions expressed and aroused by music: philosophical perspectives. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 15–43.
- Davies, S. (2013). Music-to-listener emotional contagion. In: Cochrane, T., Fantini, B., Scherer, K. R. (eds.). *The emotional power of music: multidisciplinary perspectives on musical arousal, expression, and social control*. Oxford: Oxford University Press, s. 169–176.
- DeCasper, A. J., Fifer, W. P. (1980). Of human bonding: newborns prefer their mothers' voices. *Science*, 208, s. 1174–1176.
- Dellacherie, D., Roy, M., Hugueville, L., Peretz, I., Samson, S. (2011). The effect of musical experience on emotional self-reports and psychophysiological responses to dissonance. *Psychophysiology*, 48, s. 337–349.
- Descartes, R. (2002). *Vášně duše*. Praha: Mladá fronta.
- Dibben, N. (2012). The intimate singing voice: auditory spatial perception and emotion in pop recordings. In: Zakharine, D., Meise, N. (eds.): *Electrified voices: medial, socio-historical and cultural aspects of voice transfer*. Göttingen: V&R unipress, s. 107-122.
- Dies, A. C. (1810). *Biographische Nachrichten von Joseph Haydn*. Wien: Camesina. Dostupné také online: URL: <http://www.donjuanarchiv.at/archiv/bestaende/ernestea-sezzatense/oesterreich/wien/biographische-nachrichten-von-joseph-haydn/bild/5.html> [cit. 26. 8. 2013]

- Doubravová, J. (1972). Houslový koncert Albana Berga z interpersonálního hlediska. *Hudební věda*, 9, s. 117–139.
- Doubravová, J. (1998). *Dialog a imaginace: interpersonální hypotéza umění(m)*. Praha: Supraphon.
- Doubravová, J., Ramešová, N. (1998). Ověřování interpersonální hypotézy metodou GUHA: II. část. *Československá psychologie*, 42, s. 144–154.
- Duběda, T. (2005). *Jazyky a jejich zvuky: univerzálie a typologie ve fonetice a fonologii*. Praha: Karolinum.
- Dyck, M. J., Farrugia, C., Shochet, I. M., Holmes-Brown, M. (2004). Emotion recognition/understanding ability in hearing or vision-impaired children: do sounds, sights, or words make the difference? *Journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines*, 45, s. 789–800.
- Eggebrecht, H. H. (2001). *Hudba a krásno*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Ekman, P. (1999). Basic Emotions. In: Dalglish, T., Power, M. (eds.), *Handbook of Cognition and Emotion*. Sussex, UK: John Wiley & Sons, s. 45–60.
- Ekman, P., Friesen, W. V. (1971). Constants across cultures in the face and emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 17, s. 124–129.
- Fassbender, C. (1996). Infants' auditory sensitivity towards acoustic parameters of speech and music. In: Deliège, I., Sloboda, J. (eds.). *Musical beginnings: origins and development of musical competence*. Oxford: Oxford University Press, s. 56–87.
- Fifer, W. P., Moon, C. (2003). Prenatal development. In: Slater, A., Bremner, G. (eds.). *An introduction to developmental psychology*. Malden, MA: Blackwell Publishing, s. 95–115.
- Forgas, J. P. (2003). Affective influences on attitudes and judgments. In: Davidson, R. J., Scherer, K. R., Goldsmith, H. H. (eds.). *Handbook of affective sciences*. Oxford: Oxford University Press, s. 596–618.
- Franěk, M. (2005a). *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum.
- Franěk, M. (2005b). Poslech hudby v každodenním životě: souvislost s hudební preferencí a strukturou zájmů. *Acta musicologica* [online], 2/2005. URL: <http://acta.musicologica.cz/05-02/0502s01.html> [cit. 3. 3. 2014]
- Franěk, M., Mužík, P. (2006). Hudební preference a její souvislost s některými osobnostními rysy. *Acta musicologica* [online], 3/2006. URL: <http://acta.musicologica.cz/06-03/0603s02.html> [cit. 11. 11. 2013]
- Frederickson, B. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: the broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56, s. 218–226.
- Frijda, N. H. (1986). *The emotions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frijda, N. H. (2007). *The laws of emotion*. Mahwah, N. J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gabrielsson, A. (2011). *Strong experiences with music: music is much more than just music*. New York: Oxford University Press.
- Gabrielsson, A., Lindström, E. (2010). The role of structure in the musical expression of emotions. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 367–400.
- Gaser, C., Schlaug, G. (2003). Brain structures differ between musicians and non-musicians. *The Journal of Neuroscience*, 23, s. 9240–9245.
- Gembris, H. (2005). Die Entwicklung musikalischer Fähigkeiten. In: Motte-Haber, H. de la, Rötter, G. *Musikpsychologie*. Laaber: Laaber-Verlag, s. 394–456.
- Gerlichová, M. (2006). Muzikoterapie při rehabilitaci pacientů po poranění mozku. *Arteterapie*, 2006 (č. 11).
- Gfeller, K., Asmus, E., Eckert, M. (1991). An investigation of emotional response to music and text. *Psychology of Music*, 19, s. 128–141.
- Gibson, W. T., Gonzalez, C. R., Fernandez, C., Ramasamy, L., Tabachnik, T., Du, R. R., Felsen, P. D., Maire, M. R., Perona, P., Anderson, D. J. (2015). Behavioral responses to a repetitive visual threat stimulus express a persistent state of defensive arousal in *Drosophila*. *Current Biology*, 25, s. 1401–1415.
- Grewe, O., Katzur, B., Kopiez, R., Altenmüller E. (2010). Chills in different sensory domains: frisson elicited by acoustical, visual, tactile and gustatory stimuli. *Psychology of Music*, 39, s. 220–239.
- Grewe, O., Kopiez, R., Altenmüller E. (2009). The chill parameter: goose bumps and shivers as promising measures in emotion research. *Music Perception*, 27, 61–74.
- Grewe, O., Nagel, F., Kopiez, R., Altenmüller, E. (2007). Listening to music as a re-creative process: physiological, psychological, and psychoacoustical correlates of chills and strong emotions. *Music Perception*, 24, s. 297–314.
- Gross, D. M. (2006). *The secret history of emotion: from Aristotle's rhetoric to modern brain science*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Guhn, M., Hamm, A., Zentner, M. (2007). Physiological and musico-acoustic correlates of the chill response. *Music Perception*, 24, s. 473–483.
- Haidt, J. (2000). The positive emotion of elevation. *Prevention & Treatment*, 3, 3/2000.
- Hanslick, E. (1854). *Vom Musikalisch-Schönen: ein Beitrag zur Revision der Aesthetik der Tonkunst*. Rudolph Weigel, Leipzig.
- Hanslick, E. (1973). *O hudebním krásnu: příspěvek k revizi hudební estetiky*. Praha: Supraphon.

- Hartl, P., Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hasada, R. (2001). Meanings of Japanese sound-symbolic emotion words. In: Harkins, J., Wierzbicka, A. (eds.). *Emotions in crosslinguistic perspective*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 217–253.
- Hedbávná, B., Janoušková, J., Machač, P., Palková, Z., Skarnitzl, R., Studenovský, D., Veroňková, J., Volín, J. (2007). *Jak (ne)napsat dobrou fonetickou práci: aneb cesta i mříž k fonetickému poznání na základě zkušeností s publikací Jany Vlčkové-Mejvaldové* [online]. URL: <http://fu.ff.cuni.cz/fonetika/prace.html> [cit. 12. 8. 2015]
- Hill, D. S., Kamenetsky, S. B., Trehub, S. E. (1996). Relations among text, mode, and medium: historical and empirical perspectives. *Music Perception*, 14, s. 3–21.
- Hodges, D. A. (2010). Psychophysiological measures. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 279–311.
- Hodges, D. A., Sebald, D. C. (2011). *Music in the human experience: an introduction to music psychology*. New York: Routledge.
- Hoeschele, M., Moscicki, M. K., Otter, K. A., Oort, H. van, Fort, K. T., Farrell, T. M., Lee, H., Robson, S. W. J., Sturdy, C. B. (2010). Dominance signalled in an acoustic ornament. *Animal Behaviour*, 79, s. 657–664.
- Honolka, K. (1967). *Na počátku bylo libreto*. Praha: Supraphon.
- Huizinga, J. (2000). *Homo ludens: o původu kultury ve hře*. Praha: Dauphin.
- Huiziga, J. (2010). *Podzim středověku*. 2. vyd. Praha: Paseka.
- Hůrková, J. (1995). *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia.
- Huron, D. (2006). *Sweet anticipation: Music and the psychology of expectation*. Cambridge, Massachusetts, USA: MIT Press.
- Huron, D., Margulis, E. H. (2010). Musical expectancy and thrills. In Juslin, P. N. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and emotion: Theory, research, applications*. New York: Oxford University Press, s. 575–604.
- Huron, D., Veltman, J. (2006). A cognitive approach to medieval mode: evidence for an historical antecedent to the major/minor system. *Empirical Musicology Review*, 1, s. 33–55.
- Hutchinson, S., Lee, H. L. H., Gaab, N., a Schlaug, G. (2003): Cerebellar volume of musicians. *Cerebral Cortex*, 13, s. 943–949.
- Chamorro-Premuzic, T., Furnham, A. (2007). Personality and music: can traits explain how people use music in everyday life? *British Journal of Psychology*, 98, s. 175–185.
- Iwanaga, M. (1995). Relationship between heart rate and preference for tempo of music. *Perceptual and Motor Skills*, 81, s. 435–440.
- James, W. (1884). What is an emotion? *Mind*, 9, s. 188–205.
- Janáček, L. (2007). *Teoretické dílo*. Sv. 1. Faltus, L. et al. (eds.). Brno: Editio Janáček.
- Janáček, L. (2007–2008). *Teoretické dílo*. Sv. 2. Faltus, L. et al. (eds.). Brno: Editio Janáček.
- Janeček, K. (1965). *Základy moderní harmonie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Janeček, K. (1982). *Harmonie rozborem*. Praha: Supraphon.
- Jeanneret, C. (2013). Gender ambivalence and the expression of passions in the performances of early Roman cantatas by castrati and female singers. In: Cochrane, T., Fantini, B., Scherer, K. R. (eds.). *The emotional power of music: multidisciplinary perspectives on musical arousal, expression, and social control*. Oxford: Oxford University Press, s. 85–101.
- Jones, M. R. (2009). Musical time. In: Hallam, S., Cross, I., Thaut, M. (eds.). *The Oxford Handbook of Music Psychology*. Oxford: Oxford University Press, s. 81–92.
- Jones, A. V. (2007–2016). "Carissimi, Giacomo." *Grove Music Online. Oxford Music Online* [online]. Oxford University Press. URL: <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/04932> [cit. 27. 12. 2015]
- Juslin, P. (2003). Five facets of musical expression: a psychologist's perspective on music performance. *Psychology of Music*, 31, s. 273–302.
- Juslin, P. (2010). Emotion in music performance. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 377–389.
- Juslin, P., Laukka, P. (2003). Communication of emotions in vocal expression and music performance: different channels, same code? *Psychological Bulletin*, 129, s. 770–814.
- Juslin, P., Liljeström, S., Västfjäll, D., Lundqvist, L.-O. (2010). How does music evoke emotions? Exploring the underlying mechanisms. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 605–642.
- Juslin, P., Sloboda, J. A. (eds.) (2001). *Music and emotion: theory and research*. Oxford: Oxford University Press.
- Juslin, P., Sloboda, J. A. (eds.) (2010). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press.
- Juslin, P., Västfjäll, D. (2008). Emotional responses to music: the need to consider underlying mechanisms. *Behavioural and Brain Sciences*, 31,

2008, s. 559–621.

Kaminska, Z., Woolf, J. (2000). Melodic line and emotion. Cooke's theory revisited. *Psychology of Music*, 28, s. 133–153.

Kantor, J., Lipský, M., Weber, J. et al. (2009). *Základy muzikoterapie*. Praha: Grada.

Kastner, M. P., Crowder, R. G. (1990). Perception of the major/minor distinction: IV. emotional connotations in young children. *Music Perception*, 8, 189–202.

Kawakami, A., Furukawa, K., Okanoya, K. (2013). The pleasant emotion of sad music. In: Luck, G., Brabant, O. (eds.). *Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3)*, Jyväskylä, Finland, 11. - 15. června 2013. University of Jyväskylä, Department of Music. URL: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41577#> [cit. 20. 1. 2016]

Kemp, A. E. (1996). *The musical temperament: psychology and personality of musicians*. Oxford: Oxford University Press.

Kernfeld, B. (2007–2016). "Call and response." *The New Grove Dictionary of Jazz, 2nd ed.*. *Grove Music Online. Oxford Music Online* [online]. Oxford University Press. URL: <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/J072500> [cit. 25. 12. 2013]

Kivy, P. (1988). Something I've always wanted to know about Hanslick. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 46, s. 413–417.

Kleber, B., Veit, R., Birbaumer, N., Gruzelier, J., Lotze, M. (2010). The brain of opera singers: experience-dependent changes in functional activation. *Cerebral Cortex*, 20, s. 1144–1152.

Knobloch, F. (1998). Musical experience as interpersonal process: revisited. *Contemporary Music Review*, 17, s. 59–72.

Knobloch, F., Pošťolka, M., Srnec, J. (1965). Hudební sémantika z interpersonálního hlediska. *Hudební věda*, 2, s. 271–277.

Knobloch, F., Juna, J., Junová, H., Koutský, Z. (1968). On an interpersonal hypothesis in the semiotic of music. *Kybernetika*, 4, s. 364–382.

Koelsch, S. (2010). Towards a neural basis of music-evoked emotions. *Trends in Cognitive Sciences*, 14, s. 131–137.

Köchel, L. (1983). *Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amadeus Mozart*. Wiesbaden: Breitkopf & Härtel.

Kolman, V. (2014). Emotions and understanding in music: a transcendental and empirical approach. *Idealistic Studies*, 44, s. 83–100.

Komárek, S. (2013). Člověk a zvíře. *NOMÁDvA*, č. 15, s. 21–33.

Konečni, V. (2010). The influence of affect on music choice. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 698–723.

Kosová, J., Praško, J. (2002). Neurotické poruchy. In: Höschl, C., Libiger, J., Švestka, J. (eds.): *Psychiatrie*. Praha: Tigis.

Koucká, V. (2010). *Cena za tvořivost: schizotypní rysy a umělecká osobnost*. Diplomová práce, katedra psychologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

Koukolík, F. (2000). *Lidský mozek: funkční systémy, norma a poruchy*. Praha: Portál.

Kozbelt, A., Burger-Pianko, Z. (2007). Words, music, and other measures: predicting the repertoire popularity of 597 Schubert Lieder. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 1, s. 191–203.

Kozel, D. (2015). Interpersonální hypotéza hudby a hlubinně hermeneutické hledání smyslu uměleckého díla. *Musica Brunensia*, 50, s. 205–212.

Kresánek, J. (1964). *Cit a vášně*. Slovenská hudba, 8, s. 104–108.

Kresánek, J. (1977). *Základy hudobného myslenia*. Bratislava: Opus.

Kresánek, J. (2000). *Hudba a človek: hudobné myslenie, sociálna funkcia hudby, hudobná psychológia*. Bratislava: Hudobné centrum.

Kreutz, G., Schubert, E., Mitchell, L. (2008). Cognitive styles of music listening. *Music Perception*, 26, s. 57–73.

Krumhansl, C. (1990). *Cognitive Foundations of Musical Pitch*. Oxford: Oxford University Press.

Krumhansl, C., Toiviainen, P. (2003). Tonal cognition. In: Peretz, I., Zatorre, R. (eds.). *The Cognitive Neuroscience of Music*. Oxford: Oxford University Press, s. 95–108.

Kvěch, O. (2013). *Základy klasické hudební kompozice: poznámky pro budoucí skladatele*. Praha: Togga.

Lacasse, S. (2000). *Listen to My Voice: the evocative power of vocal staging in recorded rock music and other forms of vocal expression*. Disertační práce, University of Liverpool. Dostupné také online: URL: <http://www.mus.ulaval.ca/lacasse/texts/THESIS.pdf> [cit. 3. 1. 2014]

Lacasse, S. (2005). Persona, emotions and technology: the phonographic staging of the popular music voice. In: *CHARM Symposium*, London. Dostupné online: URL: <http://charm.cchcdn.net/redist/pdf/s2Lacasse.pdf> [cit. 3. 1. 2014]

Lahdelma, I., Eerola, T. (2015). Theoretical proposals on how vertical harmony may convey nostalgia and longing in music. *Empirical Musicology Review*, 10, s. 245–263.

Langmeier, J., Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada.

- Larsen, J. T., McGraw, A. P., Cacioppo, J. T. (2001). Can people feel happy and sad at the same time? *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 684–696.
- Lavy, M. M. (2001). *Emotion and the experience of listening to music: a framework for empirical research*. Disertační práce, Jesus College, Cambridge.
- Lecanuet, J.-P. (1996). Prenatal auditory experience. In: Deliège, I., Sloboda, J. (eds.). *Musical beginnings: origins and development of musical competence*. Oxford: Oxford University Press, s. 3–34.
- LeDoux, J. (1996). *The emotional brain: the mysterious underpinnings of emotional life*. New York: Simon & Schuster.
- LeDoux, J. (2012). Rethinking the Emotional Brain. *Neuron*, 73, s. 653–676.
- Lester, J. (1989). *Between modes and keys: German theory, 1592-1802*. Stuyvesant, New York: Pendragon Press.
- Levitin, D. (2008). *The world in six songs: how the musical brain created human nature*. New York: Dutton, Penguin.
- Lindström, E., Juslin P. N., Bresin, R., Williamon, A. (2003). 'Expressivity comes from within your soul': a questionnaire study of music students' perspectives on expressivity. *Research Studies in Music Education*, 20, s. 23–47.
- Longfellow, H. W. (1835). *Outre-mer: a pilgrimage beyond the sea*. Sv. 2. New York: Harper & Brothers.
- Luef E. M., Breuer, T., Pika, S. (2016). Food-associated calling in gorillas (*gorilla g. gorilla*) in the wild. *PLoS One*, 11(2), e0144197.
- Luo, X., Fu, Q.-J., Galvin, J. J. (2007). Vocal emotion recognition by normal-hearing listeners and cochlear implant users. *Trends in Amplification*, 11, s. 301–315.
- Machek, V. (1997). *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Malý, T. (2014). „Vášně duše“ a dešifrování raně novověkých emocí. *Cornova*, 4, č. 1, s. 7–19.
- Mampe, B., Friederici, A. D., Christophe, A., Wermke, K. (2009). Newborns' cry melody is shaped by their native language. *Current Biology*, 19, s. 1994–1997.
- Maruskin, L. A., Thrash, T. M., a Elliot, A. J. (2012). The Chills as a psychological construct: content universe, factor structure, affective composition, elicitors, trait antecedents, and consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103, s. 135–157.
- McCrae, R. R. (2007). Aesthetic chills as a universal marker of openness to experience. *Motivation and Emotion*, 31, s. 5–11.
- Meins, E. (2003). Emotional development and early attachment relationships. In: Slater, A., Bremner, G. (eds.). *An introduction to developmental psychology*. Malden, MA: Blackwell Publishing, s. 141–164.
- Merker, B. (2005). The conformal motive in birdsong, music, and language: an introduction. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1060, s. 17–28.
- Merker, B., Madison, G. S., Eckerdal, P. (2009). On the role and origin of isochrony in human rhythmic entrainment. *Corex*, 45, s. 4–17.
- Meyer, L. B. (1956). *Emotion and meaning in music*. Chicago: University of Chicago Press.
- Michels, U. (2000). *Encyklopedický atlas hudby*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Millarová, S. (1978). *Psychologie hry*. Praha: Panorama.
- Miller, G. (2000). Evolution of human music through sexual selection. In: Wallin, N. L., Merker, B., Brown, S. (eds.). *The origins of music*. Cambridge, Massachusetts: Bradford Books, s. 329–360.
- Mithen, S. (2005). *The singing Neanderthals: the origins of music, language, mind, and body*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Miyagawa, S., Ojima, S., Berwick, R. C., Okanoya, K. (2014). The integration hypothesis of human language evolution and the nature of contemporary languages. *Frontiers in Psychology*, 5, článek 564.
- Mlejnek, R. (2009). Tělesně prožívané reakce při poslechu hudby: dotazníkové šetření na českém vzorku. *E-psychologie* [online], 3, s. 14–25. URL: <http://e-psycholog.eu/pdf/mlejnek.pdf> [cit. 25. 3. 2016]
- Mlejnek, R. (2010). Duše, tělo a city v psychologii 19. století. In: *Tělo a tělesnost v české kultuře 19. století*. Sborník příspěvků z 29. ročníku symposia k problematice 19. století. Praha: Academia, s. 292–297.
- Mlejnek, R. (2013). Physically experienced reactions and music: a questionnaire study of musicians and non-musicians. In: Luck, G., Brabant, O. (eds.). *Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3), Jyväskylä, Finland*, 11. - 15. června 2013. University of Jyväskylä, Department of Music. URL: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41622> [cit. 23. 1. 2016]
- Morais, J., Peretz, I., Gudanski, M. (1982). Ear asymmetry for chord recognition in musicians and nonmusicians. *Neuropsychologia*, 20, s. 351–354.
- Muchnová, D. (2008). *Souhrn starořecké gramatiky*. Praha: Holman.
- Murray, P., Wilson, P. (2004). Introduction. In: Murray, P., Wilson, P. (eds.). *Music and the Muses: the culture of "mousiké" in the classical Athenian city*. Oxford: Oxford University Press, s. 1–8.

- Nakonečný, M. (1996). *Motivace lidského chování*. Praha: Academia.
- Nakonečný, M. (2012). *Emoce*. Praha: Triton.
- Nater, U. M., Abbruzzese, E., Krebs, M., Ehlert, U. (2006). Sex differences in emotional and psychophysiological responses to musical stimuli. *International Journal of Psychophysiology*, 62, s. 300–308.
- Nemeth, E., Brumm, H. (2009). Blackbirds sing higher-pitched songs in cities: adaptation to habitat acoustics or side-effect of urbanization. *Animal Behaviour*, 78, s. 637–641.
- Nettl, B. (1956). Notes on infant musical development. *The Musical Quarterly*, 42, s. 28–34.
- Nettl, B. (2000). An ethnomusicologist contemplates universals in musical sound and musical culture. In: Wallin, N. L., Merker, B., Brown, S. (eds.). *The origins of music*. Cambridge, Massachusetts: Bradford Books, s. 463–472.
- Niubo, M. (2014). Emoce a dramaturgie opery buffa. *Cornova*, 4, č. 1, s. 53–60.
- Nozaradan, S., Peretz, I., Mouraux, A. (2012). Selective neuronal entrainment to the beat and meter embedded in a musical rhythm. *The Journal of Neuroscience*, 32, s. 17572–17581.
- Ottlová, M., Pospíšil, M. (1997). *Bedřich Smetana a jeho doba: vybrané studie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Quantz, J. (1990). *Pokus o návod jak hrát na příčnou flétnu*. Bělský, V. (překl.). Praha: Supraphon.
- Palisca, C. V., Moore, B. C. J. (2007–2016). "Consonance." *Grove Music Online. Oxford Music Online* [online]. Oxford University Press. URL: <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/06316> [cit. 24. 12. 2015]
- Palková, Z. (1994). *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha: Karolinum.
- Panksepp, J. (1995). The emotional sources of "chills" induced by music. *Music Perception*, 13, s. 171–207.
- Panksepp, J. (1998). *Affective neuroscience: the foundations of human and animal emotions*. Oxford: Oxford University Press.
- Panksepp, J. (2005). Affective neuroscience of the emotional BrainMind: evolutionary perspectives and implications for understanding depression. *Dialogues in clinical neuroscience*, 12, s. 533–545.
- Panksepp, J. (2007). Criteria for basic emotions: is DISGUST a primary "emotion"? *Cognition and Emotion*, 21, s. 1819–1828.
- Panksepp, J. (2008). The affective brain and core consciousness. In: Lewis, M., Haviland-Jones, J. M., Feldman Barrett, L. (eds.). *Handbook of emotions*. New York: Guilford Press, s. 47–67.
- Papoušek, M. (1996). Intuitive parenting: a hidden source of musical stimulation in infancy. In: Deliège, I., Sloboda, J. (eds.). *Musical beginnings: origins and development of musical competence*. Oxford: Oxford University Press, s. 88–112.
- Parncutt, R. (1989). *Harmony: a psychoacoustical approach*. Berlin: Springer-Verlag.
- Patel, A. D. (2008). *Music, language, and the brain*. Oxford: Oxford University Press.
- Patel, A. D., Iversen, J. R., Rosenberg, J. C. (2006). Comparing the rhythm and melody of speech and music: the case of British English and French. *Journal of the Acoustic Society of America*, 119, s. 3034–3047.
- Peretz, I. (2010). Towards a neurobiology of musical emotions. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 99–126.
- Petráčková, V., Kraus, J. et al. (1998). *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia.
- Phillips, M. L., Drevets, W. C., Rauch, S. L., Lane, R. (2003). Neurobiology of emotion perception I: the neural basis of normal emotion perception. *Biological psychiatry*, 54, 504–514.
- Pinker, S. (1999). *How the mind works*. London: Penguin Books.
- Plamper, J. (2010). The history of emotions: an interview with William Reddy, Barbara Rosenwein, and Peter Stearns. *History and Theory*, 49, s. 237–265.
- Plháková, A. (2008). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Podlipniak, P. (2013). Specific emotional reactions to tonal music: indication of the adaptive character of tonality recognition. In: Luck, G., Brabant, O. (eds.). *Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3), Jyväskylä, Finland, 11. - 15. června 2013*. University of Jyväskylä, Department of Music. URL: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41616> [cit. 23. 1. 2016]
- Poledňák, I. (2006). *Hudba jako problém estetiky*. Praha: Karolinum.
- Průcha, J. (2011). *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada.
- Rauscher, F. H., Shaw, G. L., Ky, K. N. (1993). Music and spatial task performance. *Nature*, 365, s. 611.
- Rejcha, A. (2009). *Hudba jako ryze citové umění*. Praha: Togga.

- Rejman, L. (1966). *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Révész, G. (2001). *Introduction to the psychology of music*. Mineola: Dover Publications.
- Rickard, N. S. (2004). Intense emotional responses to music: a test of the physiological arousal hypothesis. *Psychology of Music*, 32, s. 371–388.
- Risinger, K. (1969). *Hierarchie hudebních celků*. Praha: Panton.
- Rosenwein, B. H. (2002). Worrying about emotions in history. *The American Historical Review*, 107, s. 821–845.
- Rouget, G. (1985). *Music and trance: a theory of the relations between music and possession*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rousseau, J.-J. (2011). *Esej o původu jazyků, kde se hovoří o melodii a o hudebním napodobování*. Praha: Prostor.
- Russell, J. A. (2003). Core affect and the psychological construction of emotion. *Psychological Review*, 110, s. 145–172.
- Russell, J. A. (2012). From a psychological constructionist perspective. In: Zachar, P., Ellis, R. D., (eds.). *Categorical versus dimensional models of affect: a seminar on the theories of Panksepp and Russell*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Russell, J. A., L. Feldman Barrett, L. (1999). Core affect, prototypical emotional episodes, and other things called emotion: dissecting the elephant. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, s. 805–819.
- Saicová Římalová, L. (2013). *Když začínáme mluvit: lingvistický pohled na rané projevy česky hovořícího dítěte*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Schellenberg, M. (2012). Does language determine music in tone languages? *Ethnomusicology*, 56, s. 266–278.
- Scherer, K. R. (1995). How emotion is expressed in speech and singing. *Proceedings of the XIIIth International Congress of Phonetic Sciences*, Stockholm, Sweden, 3, s. 90–96.
- Scherer, K. R. (2003). Vocal communication of emotion: a review of research paradigms. *Speech Communication*, 40, s. 227–256.
- Scherer, K. R. (2005). What are emotions? And how can they be measured? *Social Science Information*, 44, 695–729.
- Scherer, K. R. (2013). The singer's paradox: on authenticity in emotional expression on the opera stage. In: Cochrane, T., Fantini, B., Scherer, K. R. (eds.). *The emotional power of music: multidisciplinary perspectives on musical arousal, expression, and social control*. Oxford: Oxford University Press, s. 55–73.
- Scherer, K. R., Coutinho, E. (2013). How music creates emotion: a multifactorial process approach. In: Cochrane, T., Fantini, B., Scherer, K. R. (eds.). *The emotional power of music: multidisciplinary perspectives on musical arousal, expression, and social control*. Oxford: Oxford University Press, s. 121–145.
- Schlaug, G. (2003). The brain of musicians. In: Peretz, I., Zatorre, R. (eds.). *The Cognitive Neuroscience of Music*. Oxford: Oxford University Press, s. 366–381.
- Schlaug, G. (2009). Music, musicians, and brain plasticity. In: Hallam, S., Cross, I., Thaut, M. (eds.). *The Oxford Handbook of Music Psychology*. Oxford: Oxford University Press, s. 197–207.
- Schönberger, J. (2006). *Musik und Emotionen: Grundlagen, Forschung, Diskussion*. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller.
- Schüllerová, S. (2006). *Afektová teorie a hudebně rétorické figury*. Disertační práce, katedra hudební výchovy, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně.
- Schwartz, D. A., Howe, C. Q., Purves, D. (2003). The statistical structure of human speech sounds predicts musical universal. *The Journal of Neuroscience*, 23, s. 7160–7168.
- Scruton, R. (2009). *The aesthetics of music*. Oxford: Oxford University Press.
- Searcy, W. A., Beecher, M. D. (2009). Song as an aggressive signal in songbirds. *Animal Behaviour*, 78, s. 1281–1292.
- Sedláček, K., Sychra, A. (1962a). *Hudba a slovo z experimentálního hlediska: I. Příspěvek ke studiu fyziologických, psychologických a estetických předpokladů vnímání melodie hudby a řeči*. Praha: Státní hudební vydavatelství.
- Sedláček, K., Sychra, A. (1962b). Melodie jako faktor emocionálního výrazu. *Hudební věda (1962/II), Studie kabinetu pro soudobou hudbu*. Praha: Panton.
- Sedláček, K., Sychra, A. (1963). Die melodie als Faktor des emotionellen Ausdrucks. *Folia phoniatrica*, 15, s. 89–98.
- Sedláček, K., Sychra, A. (1969). The method of psychoacoustic transformation applied to the investigation of expression in speech and music. *Kybernetika*, 5, s. 1–28.
- Slaměník, I., Hurychová, Z. (2006). Prototypický přístup k emocím: česká populace. *Československá psychologie*, 50, s. 431–445.
- Sloboda, J. A. (1991). Music structure and emotional response: some empirical findings. *Psychology of Music*, 19, s. 110–120.
- Sloboda, J. A. (2009). Choosing to hear music: motivation, process, and effect. In: Hallam, S., Cross, I., Thaut, M. (eds.). *The Oxford Handbook of Music Psychology*. Oxford: Oxford University Press, s. 431–440.
- Sokol, J. (2006). Jak vypadá svoboda? In: Nosek, J. (eds.). *Hra, věda a filosofie*. Filosofia: Praha.

- Spitzer (2013). Sad flowers: analyzing affective trajectory in Schubert's „Trockne Blumen“. In: Cochrane, T., Fantini, B., Scherer, K. R. (eds.). *The emotional power of music: multidisciplinary perspectives on musical arousal, expression, and social control*. Oxford: Oxford University Press, s. 7–21.
- Stearns, P. N. (2008). History of emotions. In: Lewis, M., Haviland-Jones, J. M., Feldman Barrett, L. (eds.). *Handbook of emotions*. New York: Guilford Press, s. 17–31.
- Storr, A. (1992). *Music and the mind*. New York: Ballantine Books.
- Strongman, K. T. (2003). *The psychology of emotion: from everyday life to theory*. Sussex, UK: John Wiley & Sons.
- Stumpf, C. (1911). *Die Anfänge der Musik*. Leipzig: Johann Ambrosius Barth.
- Suominen, M. (2013). Embodiment of love in Handel's opera Giulio Cesare. In: Luck, G., Brabant, O. (eds.). *Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3), Jyväskylä, Finland, 11. - 15. června 2013*. University of Jyväskylä, Department of Music. URL: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juyu-201305291815> [cit. 24. 12. 2015]
- Sušil, F. (1860). *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřadenými*. Brno: Karel Winiker.
- Sychra, A. (1948). *Hudba a slovo v lidové písni: příspěvky k strukturální analýze vokální hudby*. Praha: Svoboda.
- Sychra, A. (1961). K experimentálnímu zkoumání obsahu v hudbě. *Hudební věda (1961/II), Studie kabinetu pro soudobou hudbu*. Praha: Panton.
- Sychra, A. (1965). *Hudba očima vědy: pět kapitol o hudební estetice pro hudebníky i nehudebníky*. Praha: Československý spisovatel.
- Syrový, V. (2008). *Hudební akustika*. Praha: Akademie múzických umění.
- Šotolová, O. (2001). Raný romantismus. In: Smolka, J. et al. *Dějiny hudby*. Brno: Togga, s. 397–423.
- Štědroň, M. (2008?). K fenoménu Janáčkových nápěvků mluvy. *Nápěvky mluvy* [online]. URL: <http://napevkymluvy.cz/cz/index2.php?par=D1sUCx8wDAEWFjMPDQEQDVFZDR8WC1EuDBUJCwE3CjMVDSh> [cit. 1. 3. 2016]
- Tajadura-Jiménez, A., Larsson, P., Våljamäe, A., Västfjäll, D., Kleiner, M. (2010). When room size matters: acoustic influences on emotional responses to sounds. *Emotion*, 10, s. 416–422.
- Tajadura-Jiménez, A., Våljamäe, A., Asutay, E., Västfjäll, D. (2010). Embodied auditory perception: the emotional impact of approaching and receding sound sources. *Emotion*, 10, s. 216–229.
- Tan, S. L., Kelly, M. E. (2004). Graphic representations of short musical compositions. *Psychology of Music*, 32, s. 191–212.
- Tan, S. L., Pfordresher, P., Harré, R. (2010). *Psychology of music: from sound to significance*. Hove: Psychology Press.
- Thaut, M. H., Wheeler, B. L. (2010). *Music therapy*. In: Juslin, P. a Sloboda, J. A. (eds.). *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 819–848.
- Thompson, C. A., Opfer, J. E. (2014). Affective constraints on acquisition of musical concepts: children's and adults' development of the major–minor distinction. *Psychology of Music*, 42, s. 3–28.
- Thompson, W. F., Robitaille, B. (1992). Can composers express emotions through music? *Empirical Studies of the Arts*, 10, s. 79–89.
- Timmers, R., Marolt, M., Camurri, A., Volpe, G. (2006). Listeners' emotional engagement with performances of a Scriabin étude: an explorative case study. *Psychology of Music*, 34, s. 481–510.
- Todd, N. P. (2001). Evidence for a behavioral significance of saccular acoustic sensitivity in humans. *Journal of the Acoustic Society of America*, 110, s. 380–390.
- Todd, N. P., Cody, F. W. (2000). Vestibular responses to loud dance music: a physiological basis of the „rock and roll threshold“? *Journal of the Acoustical Society of America*, 107, s. 496–500.
- Todd, N. P., Merker, B. (2004). Siamang gibbons exceed the saccular threshold: intensity of the song of *Hylobates syndactylus*. *Journal of the Acoustical Society of America*, 115, s. 3077–3080.
- Trainor, L. J., Schmidt, L. A. (2003). Processing emotions induced by music. In: Peretz, I., Zatorre, R. (eds.) *The cognitive neuroscience of music*. Oxford: Oxford University Press.
- Trehub, S. E., Nakata, T. (2001–2002). Emotion and music in infancy. *Musicae Scientiae, zvláštní číslo*, s. 37–61.
- Trost, W., Vuilleumier, P. (2013). Rhythmic entrainment as a mechanism for emotion induction by music: a neurophysiological perspective. In: Cochrane, T., Fantini, B., Scherer, K. R. (eds.). *The emotional power of music: multidisciplinary perspectives on musical arousal, expression, and social control*. Oxford: Oxford University Press, s. 213–225.
- Ullal-Gupta, S., der Nederlanden, C. M. V. B., Tichko, P., Lahav, A., Hannon, E. E. (2013). Linking prenatal experience to the emerging musical mind. *Frontiers in systems neuroscience*, 7, článek 48.
- Vágnerová, M. (2008). *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Van der Merwe, P. (2007). *Roots of the classical: the popular origins of western music*. Oxford: Oxford University Press.

- Vaňková, J., Bořil, T. (2014). Telefonní přenos. In: Skarnitzl, R. (ed.). *Fonetická identifikace mluvího*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 104–115.
- Varèse, E., Chou, W.-Ch. (1966). The liberation of sound. *Perspectives of New Music*, s. 11–19.
- Västfjäll, D., Larsson, P., Kleiner, M. (2002). Emotion and auditory virtual environments: affect-based judgments of music reproduced with virtual reverberation times. *CyberPsychology & Behavior*, 5, s. 19–32.
- Verhaeghen, P., Joormann, J., Khan, R. (2005). Why we sing the blues: the relation between self-reflective rumination, mood, and creativity. *Emotion*, 5, s. 226–232.
- Veselovský, Z. (1992). *Chováme se jako zvířata?* Praha: Panorama.
- Vlčková-Mejvaldová, J. (2006). *Prozodie, cesta i mříž porozumění: experimentální srovnání příznakové prozodie různých jazyků*. Praha: Karolinum.
- Volín, J., Poesová, K., Skarnitzl, R. (2014). The impact of rhythmic distortions in speech on personality assessment. *Research in Language*, 12, s. 209–216.
- Walther, J. G. (1732). *Musicalisches Lexicon*. Leipzig: Wolfgang Deer.
- Wan, C. Y., Schlaug, G. (2010). Music Making as a Tool for Promoting Brain Plasticity across the Life Span. *Neuroscientist*, 16, s. 566–577.
- Waterman, M. (1996). Emotional responses to music: implicit and explicit effects in listeners and performers. *Psychology of Music*, 24, s. 53–67.
- Webern, A. (1960). *Wege zur neuen Musik*. Wien: Universal Edition.
- Weiss, P. (2002). *Sexuální deviace*. Praha: Portál.
- Wells, J. (2011). Nuh-nuh. In: *John Wells's phonetic blog* [online]. URL: <http://phonetic-blog.blogspot.sg/2011/07/nuh-nuh.html> [cit. 8. 12. 2015]
- Wesner, R. B., Noyes, R., Davis, T. L. (1990). The occurrence of performance anxiety among musicians. *Journal of Affective Disorders*, 18, s. 177–185.
- Weth, K., Kicking, M. (2013). Ambivalent emotions in music: we like sad music when it makes us happy. In: Luck, G., Brabant, O. (eds.). *Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3)*, Jyväskylä, Finland, 11. - 15. června 2013. University of Jyväskylä, Department of Music. URL: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41597> [cit. 29. 2. 2016]
- Wiering, F. (2006). Comment on Huron and Veltman: does a cognitive approach to medieval mode make sense? *Empirical Musicology Review*, 1, s. 56–60.
- Wierzbicka, A. (1999). *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Woody, R. H. (2000). Learning Expressivity in Music Performance: An Exploratory Study. *Research Studies in Music Education*, 14, s. 14–23.
- Wooten, V. (2012). Music as a language [online video]. *TED-Ed/YouTube*. URL: <http://ed.ted.com/lessons/victor-wooten-music-as-a-language> [cit. 25. 8. 2013]
- Yasuda, S. (2009). A Psychological study of strong experiences induced by listening to music: relationship between subjectively evaluated physical reactions and change in volume while listening. *Proceedings of International Conference on Music Communication Science*, s. 104–107.
- Yokosawa, K., Pamilo, S., Hirvenkari, L., Hari, R., Pihko, E. (2013). Activation of auditory cortex by anticipating and hearing emotional sounds: an MEG study. *PLoS One*, 8(11), e80284.
- Zagorski-Thomas, S. (2009). The Medium In The Message: Phonographic staging techniques that utilize the sonic characteristics of reproduction media. *Journal on the Art of Record Production*, 4. URL: <http://arpjournal.com/621/the-medium-in-the-message-phonographic-staging-techniques-that-utilize-the-sonic-characteristics-of-reproduction-media/> [cit. 19. 1. 2013]
- Zajíc, M. (2008). *Fenomenologická charakteristika elevace, pozitivní morální emoce*. Diplomová práce, katedra psychologie, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita v Brně.
- Zangwill, N. (2004). Against emotion: Hanslick was right about music. *British Journal of Aesthetics*, 44, s. 29–43.
- Zenkl, L., Poledňák, I. (1997). „Konsonance – disonance.“ *Slovník české hudební kultury*. Praha: Supraphon.
- Zich, O. (1981). *Estetické vnímání hudby. Estetika hudby*. Praha: Supraphon.
- Zijl, A. G. W. Van, Luck, G. (2013). The sound of sadness: the effect of performers' emotions on audience ratings. In: Luck, G., Brabant, O. (eds.). *Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3)*, Jyväskylä, Finland, 11. - 15. června 2013. University of Jyväskylä, Department of Music. URL: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41584> [cit. 29. 2. 2016]
- Zijl, A. G. W. Van, Sloboda, J. (2011). Performers' experienced emotions in the construction of expressive musical performance: An exploratory investigation. *Psychology of Music*, 39, s. 196–219.
- Zijl, A. G. W. Van, Sloboda, J. (2013). Emotions in concert: performers' experienced emotions on stage. In: Luck, G., Brabant, O. (eds.). *Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3)*, Jyväskylä, Finland, 11. - 15. června 2013. University of Jyväskylä, Department of Music. URL: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41583> [cit. 15. 12. 2015]